творів з Чернігівського обласного художнього музею імені Григорія Галагана, які працівники музею встигли оцифрувати до війни в рамках діяльності музею. У період війни музей зазнав значних пошкоджень.

З урахуванням світових тенденцій варто зауважити, що процес створення глобального інформаційного простору за допомогою сучасних технологій не зворотний. Це вектор розвитку та модернізації, який буде тільки набирати обертів з поступовим науково-технічним прогресом, інтелектуалізацією суспільства та трансформацією суспільної парадигми мислення. Досвід сьогодення переконливо демонструє, що якби Україна раніше інтегрувалася у процес формування глобального цифрового інформаційного простору, ми мали б у своєму розпорядженні значно більше оцифрованих культурних пам'яток, що дозволило б уникнути їх безповоротної втрати.

Джерела та література

1. Тернівська Є., Мацюк Г. Європейський досвід формування електронних ресурсів історико-культурної спадщини. 2 International Scientific and Practical Conference Science and Information Technologies in the Modern World (May 21-23, 2025). Athens, Greece, 2025. С. 228-230.

2. Україна поруч. URL: https://surl.li/soaljn (дата звернення: 26.03.2026).

УДК 069:81'272:355.48(477)

Назаревич Л., канд. філол. наук, доц.; Кичан В.
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

МОВА ЯК СВІДЧЕННЯ ВІЙНИ: ОХТИРСЬКИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ У МІЖНАРОДНОМУ ТАНДЕМ-ПРОЄКТІ

Анотація. *У дослідженні розглянуто особливості функціонування Охтирського краєзнавчого музею в умовах повномасштабної війни. Проаналізовано основні виклики, пов'язані з руйнуванням будівлі та втратою частини фондів, а також дії працівників, спрямовані на збереження колекцій і створення безпечного простору для експонатів. Окреслено роль міжнародної підтримки у відновленні музею. Висвітлено процеси реставрації та поповнення колекцій, а також зовнішні форми співпраці. Окрему увагу приділено використанню формату тандем-навчання як інструменту збирання та інтерпретації свідчень про досвід музейників у час війни, що водночас сприяє міжнародній культурній комунікації. Зроблено висновок, що діяльність музею є прикладом стійкості та інноваційного підходу до збереження культурної спадщини в умовах війни.*

Ключові слова: *Охтирський краєзнавчий музей, війна, культурна спадщина, консервація, реставрація, міжнародна підтримка, співпраця, адаптація, тандем-навчання.*

Nazarewycz L., Ph.D. (Linguist.), Assoc. Prof.; Kychan V.
Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

LANGUAGE AS A WITNESS OF WAR: THE OKHTYRKA MUSEUM OF LOCAL LORE IN AN INTERNATIONAL TANDEM PROJECT

Abstract. *This paper examines the functioning of the Okhtyrka Museum of Local Lore in the context of full-scale war. It analyzes the main challenges associated with the destruction of the building and the loss of part of the collection, as well as the actions taken by employees to preserve the collections and ensure the safety of the exhibits. The role of international support in the restoration of the museum is outlined. The processes of restoration and replenishment of collections are highlighted, as well as external forms of cooperation. Special attention is given to the use of the tandem learning format as a tool for collecting and interpreting testimonies about the experiences of museum professionals during wartime, while also fostering international cultural*

communication. It concludes that the museum's activities are an example of resilience and an innovative approach to preserving cultural heritage in wartime.

Keywords: *Okhtyrka Museum of Local Lore, war, cultural heritage, conservation, restoration, international support, cooperation, adaptation, tandem learning.*

Досвід перших років повномасштабної війни росії[1] проти України продемонстрував, що функціонування багатьох культурних інституцій опинилося під загрозою. Зокрема це стосується музеїв, які, будучи центрами збереження національної пам'яті та матеріальної спадщини, через історичні джерела відіграють важливу роль у формуванні свідомості народу. Питання роботи музеїв під час війни потребує особливої уваги, адже небезпека загрожує не лише цілісності експонатів, а й самому існуванню цих установ.

Мета дослідження – проаналізувати досвід працівників Охтирського краєзнавчого музею у забезпеченні його функціонування та розвитку попри несприятливі умови. Актуальність обраної теми зумовлена необхідністю осмислення ролі культурних інституцій у збереженні національної ідентичності та історичної спадщини в умовах воєнної агресії. Емпіричну основу нашої праці становить інтерв'ю з директоркою музею Людмилою Міщенко, проведене в рамках тандем-навчання між студентами Тернопільського національного технічного університету ім. Івана Пулюя та Дартмутського коледжу (США), що еволюціонувало від мовної практики до проєктної культурної адвокації («мова як свідчення»).

Тандем-формат у цьому дослідженні став способом організації навчання української мови та інструментом збирання, інтерпретації та поширення свідчень про досвід музейників у час війни. Координацію тандем-навчання з американського боку здійснювала проф. Вікторія Сомова, з українського боку – доц. Леся Назаревич; Валентин Кичан працював з іноземним тандем-партнером як наставник з української мови та безпосередньо провів інтерв'ю з директоркою Охтирського краєзнавчого музею. Порівняння інтерв'ю з відкритими джерелами (новинами, відео та публічними розповідями) дало змогу уточнити отриману інформацію. Провідними методами дослідження є якісний аналіз інтерв'ю та порівняльний аналіз додаткових джерел. Принцип роботи з інтерв'ю в тандемному форматі полягав у поетапному перетворенні усної розповіді на аналітичний матеріал (фіксація ключових фактів, звірка з джерелами, узагальнення для публічної репрезентації), що забезпечило і дослідницьку верифікацію, і методичну керованість роботи з чутливим контентом. Під час роботи з інтерв'ю ми дотримувалися простого, але важливого принципу: точність фактів, повага до співрозмовника і відмова від сенсаційності на користь змісту та значення свідчення.

Місто Охтирка, що розташоване за 40 кілометрів від російського кордону, вже в перший день повномасштабного вторгнення обстрілювала артилерія та авіація, а о десятій годині ранку містом вже рухались російські танки [1]. Основні руйнування музею сталися в ніч з 7-го на 8-е березня, коли країна-агресор обстрілювала центр міста й поцілила в будівлю міськвиконкому, розташовану навпроти. Музей зазнав значних пошкоджень. Втрачено 84 музейні предмети [2]. Порівнявши руйнування Охтирського краєзнавчого музею та Національного літературно-меморіального музею Григорія Сковороди на Харківщині, ми дійшли висновку, що попри те, що вони не є військовими об'єктами, вони однаково стають цілями або зазнають колосальних руйнувань внаслідок ударів по сусідній інфраструктурі. Це дає змогу розглядати подібні випадки як частину ширшого процесу руйнування об'єктів культурної спадщини, що мають символічне значення для української ідентичності.

[1] *Слово «росія» свідомо пишемо з малої літери. Це жест, що засвідчує наше неприйняття держави-агресора та її злочинної політики щодо України.*

Руйнування дахів, стін і вікон автоматично ставить під загрозу все, що є всередині. Навіть якщо будівля не зруйнована вщент, близькість вибуху до залів призводить до безповоротної втрати експонатів або їх значного пошкодження. Це підтверджує те, що без попередніх дій з убезпечення експонатів, значна їх частина могла бути втрачена або пошкоджена.

Дослідження показало, що ефективне збереження фондів в умовах війни залежить від поєднання довгострокової підготовки та оперативної реакції, підкріпленої підтримкою громади. Підготовка, яка тривала з 2014 р., дала змогу персоналу діяти швидко та організовано в день вторгнення. Цей досвід показує, що стійкість музейних інституцій формується завчасно – через підготовку до кризових ситуацій, планування дій і взаємодію з громадою. 24-го лютого працівники змогли в стислі терміни запакувати та кількаразово перемістити фонди в безпечне місце. Водночас той факт, що охтирчани, ризикуючи життям, прийшли рятувати колекції та розбирати завали, свідчить про те, що музей у свідомості громади сприймається не лише як культурна установа, а як простір збереження родинної та локальної пам'яті. Цей досвід є прямим доказом високої цінності матеріальної спадщини для самої громади та її готовності активно захищати власну історію.

Процес убезпечення будівлі, що є локальним центром пам'яті регіону, проводився за підтримки низки міжнародних організацій, серед яких WMF (World Monuments Fund), CER Cultural Emergency Response та Міністерство закордонних справ Нідерландів [4]. Неочікувана знахідка, яка трапилась під час консервації будівлі, вплинула на терміни виконання робіт. Було виявлено залишки поселення козацької старшини. Директорка звернулася до грантодавців, щоб ті допомогли з його відродженням, перетворивши знахідку на музейну вітрину. Як з'ясувалось пізніше, саме це стало новим етапом розвитку музею, оскільки вдалося розширити експозиційний простір та сформувати новий мистецький осередок. Таким чином, консерваційні роботи не лише зберегли пошкоджену будівлю, а й відкрили можливість для переосмислення музейного простору та розширення його експозиції.

Колектив музею активно працює над реставрацією та поповненням своїх колекцій, навіть у складні часи. Завдяки співпраці зі Швейцарською ініціативою Aliph, музей отримав обладнання для оцифрування колекції та кошти на реставрацію пошкоджених предметів [3]. У співпраці з місцевою владою музей поповнив власні колекції художніх полотен роботами декількох митців, зокрема, роботами Сергія Жиделя. Крім цього, колекції музею поповнили викуплені картини місцевого художника Івана Шаповала. Все зазначене підтверджує життєздатність установи та її прагнення не втрачати культурну динаміку навіть у період випробувань. Установа отримує значну підтримку як від міжнародних організацій, так і від української діаспори. Крім уже згаданих, одна з ключових співпраць, про яку розповіла директорка музею, стосується співпраці з Почесним консульством Азербайджанської Республіки в Харкові. Консульство надає музею реставраційні матеріали та технічну допомогу, зокрема, портативні зарядні станції EcoFlow для роботи під час блекаутів, а також гуманітарну допомогу місту [5]. Підтримка від діаспори своєю чергою дозволила обладнати систему опалення для охорони мистецького простору музею. Стратегічні ініціативи музею спрямовані не лише на відновлення, а й на розширення його культурного впливу. Плани на музейну співпрацю з директорами Харківського та Луганського музеїв, робота кіноклубу є лише частиною ініціатив, виявлених у ході дослідження.

Варто зауважити, що інтеграція музейного кейсу в структуру тандем-навчання дозволила масштабувати знання про трагедію на міжнародний академічний рівень. Українські студенти були не лише мовними партнерами, а й виступали в ролі трансляторів свідчень подій війни, пояснюючи іноземним колегам реальний масштаб руйнування культурної спадщини. Такий формат створив своєрідну стратегію «виграв–виграв»: іноземні студенти отримували можливість дізнатися про знищення українських музеїв безпосередньо від своїх однолітків, а українські учасники проєкту глибше осмислювали значення власної культурної спадщини та необхідність говорити про її втрати. У результаті іноземні студенти поступово ставали амбасадорами української культурної пам'яті у своїх академічних і

суспільних середовищах, поширюючи інформацію про злочини проти культурної спадщини України. Практичним втіленням цього стала спільна презентація результатів дослідження в Дартмутському коледжі, що дозволило винести локальну трагедію Охтирки у глобальний дискурс про захист культурної спадщини. Проєкт з Дартмутським коледжем став не просто навчальним, а архівним, адже ми фактично створили цифровий архів свідчень, який тепер має цінність для істориків. Результати дослідження засвідчили, що діяльність Охтирського краєзнавчого музею стала прикладом стійкості, самовідданості та інноваційного підходу до збереження культурної пам'яті. Його досвід підтверджує, що навіть в умовах війни можливо не лише забезпечити фізичне збереження культурних цінностей, а й перетворити музей на центр культурної взаємодії, міжнародної солідарності та відновлення громади.

Джерела та література

1. Бабчук О. «Я мрію повернути в музей життя»: директорка Охтирського краєзнавчого музею. wezom-starter-template-default. URL: https://sheriffua.org/news/sumi/ja-mriju-povernuti-v-muzej-zhittja-direktorka-ohtirskogo-krajeznavchogo-muzeju (дата звернення: 30.10.2025).

2. Суспільне Суми. «Росія хоче стерти нашу історію» – як працює краєзнавчий музей в Охтирці після авіаудару, 2024. YouTube. URL: https://www.youtube.com/watch?v=cnKzuU5HK9E (дата звернення: 30.10.2025).

3. Open 4Ukrainian. 10. ОХТИРКА. Є мрії, є надія, є підтримка попри пережите, 2024. YouTube. URL: https://www.youtube.com/watch?v=k2pbp4tL0h4 (дата звернення: 04.11.2025).

4. Open 4Ukrainian. 4. ОХТИРКА. Консервація музею Міжнародна підтримка, 2024. YouTube. URL: https://www.youtube.com/watch?v=R1pno67GUZg (дата звернення: 04.11.2025).

5. Open 4Ukrainian. 8. ОХТИРКА. Про відносини з Азербайджанською республікою, 2024. YouTube. URL: https://www.youtube.com/watch?v=m06thRKw3VY (дата звернення: 04.11.2025).

УДК 004.928:008(477)

Назаревич Л., канд. філол. наук, доц.; Петрик Р.
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ВІДЕОІГРИ ЯК ІНСТРУМЕНТ КУЛЬТУРНОЇ ТА ЛІНГВІСТИЧНОЇ ДЕКОЛОНІЗАЦІЇ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Анотація. *Дослідження присвячено аналізу становлення української ігрової індустрії як майданчика для культурної та лінгвістичної деколонізації. Автори висвітлюють еволюцію галузі від заснування студії «Meridian 93» у 1993 році до появи світових бестселерів, таких як «Козаки» та «S.T.A.L.K.E.R.». Акцентовано на трансформації ігор із засобу розваги на інструмент інформаційної війни та символ національної ідентичності після 2022 року. Особливу увагу приділено зміні мовної політики та деконструкції імперських наративів у сучасних ігрових проєктах. У роботі проведено паралелі між світоглядними наративами українських та російських ігрових продуктів.*

Ключові слова*: український геймдев, GSC Game World, S.T.A.L.K.E.R. 2, культурна ідентичність, інформаційний фронт, ігрова індустрія.*

Nazarewycz L., Ph.D. (Linguist.), Assoc. Prof.; Petryk R.
Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

VIDEO GAMES AS AN INSTRUMENT OF CULTURAL AND LINGUISTIC DECOLONIZATION IN THE CONTEXT OF THE RUSSO-UKRAINIAN WAR

Abstract*. The research is devoted to the analysis of the formation of the Ukrainian gaming industry as a platform for cultural and linguistic decolonization. The authors highlight the evolution of the industry from the establishment of the Meridian 93 studio in 1993 to the release of*